

9. Кочур Г. Примітки / Кочур Г. // Драй-Хмара М.П. Вибране / Упоряд. Д. Паламарчука, Г. Кочура ; Передм. І. Дзюби. – К. : Дніпро, 1989. – С. 522–527.
10. Лавріненко Ю. Розстріляне відродження : Антологія : 1917-1933 : Поезія, проза, драма, есей / Лавріненко Ю. – Париж : Kultura, 1959. – 980 с.
11. Неврлий М. Українська радянська поезія 20-х років : Мікропортрети в художніх стилях і напрямках / Неврлий М. – К. : Вища школа, 1991. – 271 с.
12. Рильський М. Про двох поетів / Рильський М. // Життя й революція. – 1926. – № 8. – С. 84-89.
13. Рильський М.Т. Зібрання творів : У 20-ти томах / Ред. кол. : Л.М. Новиченко (голова) та ін. / Рильський М.Т.– К. : Наукова думка, 1983-. – Том 1. Поезії. 1907-1929. Проза. 1911-1925. – 534 с.
14. Родіонова І.Г. Поезія Михайла Драй-Хмари у колі київської "неокласики" 20-х років XX століття : дис. ... канд. філол. наук / Родіонова Ірина Григорівна. – К., 2004. – 190 с.

Багратіон-Мухранська К.В., к. філол. н.

ДО ПИТАННЯ ПРО СИМВОЛ ТРОЯНДИ У ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКІЙ, ШОТЛАНДСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МІФОСВІДОМОСТІ (НА МАТЕРІАЛІ НАРОДНОЇ ТА ЛІТЕРАТУРНОЇ ТВОРЧОСТІ)

У статті подано короткий, компаративний аналіз функціонування символу троянди у загальноєвропейській, шотландській та українській народній та літературній творчості. Було проаналізовано широке коло фольклорних творів та літературних пам'яток, зокрема декілька версій легендарної шотландської балади "Тем Лін".

Ключові слова: художній текст, шотландська та українська народна творчість, символ троянди, "Тем Лін".

The article is dedicated to the short comparative analysis of rose symbol in European, Scottish and Ukrainian folklore and literary heritage. The research, done on the basis of vast material, namely famous "Tam Lin" balladry, opens the new scientific horizons for deeper mentality and European values understanding.

Key words: *literary text, Scottish and Ukrainian folklore, rose symbol, "Tam Lin".*

В статье подан короткий, компаративний аналіз ритуально-символічного функціонування суцвітельного ро́за в загальноєвропейському, шотландському і українському народному і літературному творчестві. Було проаналізовано широкий круг фольклорних і літературних произведень, в частині декількох версій легендарної шотландської балади "Там Лин".

Ключевые слова: *художественный текст, шотландское и украинское народное творчество, символ розы, "Там Лин".*

Рослинний світ міцно вкорінений у традиційній свідомості європейських народів. Він є життєдайним джерелом кожної людини. Протягом тисячоліть багато рослин є незамінними продуктами харчування, цілющими засобами, прикрасою. Проте їх функції не обмежуються використанням суто у господарській діяльності, а займають значне місце у широкому комплексі традиційних вірувань та звичаїв, є неодмінним атрибутом лікувальних та магічних дій, родинно-побутових та календарних обрядів. Повір'я, пісні, казки, прислів'я, приказки, легенди, пов'язані з деревами, травами, квітами і зіллям містять в собі неоціненні відомості про язичницькі уявлення предків, базуються як на уявних властивостях рослин так і на реальних. Оскільки, згідно дослідження В. Проппа, незважаючи на суцільну модернізацію світу, ми все ж залишаємося суспільством "казкарів" та "слухачів", багато із значень, що надається рослинним символам, які ми аналізуємо, не втратили своєї актуальності й сьогодні [1]. Отже, рослинні мотиви та образи широко представлені в європейському фольклорі. Проте, особливе місце серед пантеону квітів займає троянда. Ця квітка охоплює велику символічну парадигму. Досконалість, земна пристрасть та цнотливість, вічність, життя та смерть, плодючість, краса, платонічне кохання, чистота, віра-усі ці значення, як ми можемо помітити, несуть подекуди протилежні змістові навантаження. У Древній Греції та Римі троянду вважали емблемою весни,

кохання, недовговічності життєвих благ, непорочності, символом закоханості, а також радощів, розкоші, витонченості. Гілками із троянд та мирту освячувалися наречені. Трояндами прикрашали оселю молодят, пелюстками вкривали шлюбне ліжко. Однак троянда була, також, символом смерті. Коли римляни відправляли поминки, головну роль на них відігравали троянди: їх роздавали присутніми, ними прикрашали могили. Греки носили троянди на знак трауру, як символ плинності земного життя [2]. В історії Англії троянда була символом горя, а червона троянда - символом мечя, війни, прермоги. У середньовіччі троянда стає знаком різних таємничих товариств. Із розповсюдженням християнства, парадигма символу значно розширюється. У мистецтві троянду прославляли як райську квітку, символ божественної чистоти. За легендою, архангел Гавриїл зробив для Богородиці три вінки: із білих, жовтих і червоних троянд. Вінок із білих троянд символізував її радість, із червоних - страждання, а із жовтих - славу. Червона троянда залишається символом крові Христа. Білі троянди в середні віки асоціювалися, також, із Марією Магдаленою [3]. Вважалося, нібито троянди втратили свій колір від пролитих на них сліз каяття. Майже в усіх жанрах української та шотландської усної словесності символ троянди є одним із важливих виражальних засобів. Взагалі, в українській традиції ця запашна квітка є символом краси та кохання. Розкішними трояндами рясно гаптувалися сорочки і рушники у багатьох областях України. Мотив троянди вважається доволі сучасним, а деякі дослідники твердять, що зображення цієї квітки було запозичене. Та чи насправді це так? Троянда - улюблена квітка українців, її дбайливо плекали під вікнами хати, адже квітка ця нагадує Сонце. Якщо вимовити слово ружа (так раніше називали троянди) ми з легкістю знайдемо у ньому древню назву Сонця - Ра. Може, воно означає вогненну кров, бо староукраїнська назва крові - руда. Узори з трояндами укладалися за законами рослинного орнаменту, що означав безперервний сонячний рух з вічним оновленням. Там, де троянди складені в систему геометричного узору, ці рослини - не просто квіти - це квіти-зорі, що уособлюють уявлення народу про Всесвіт як систему.

Можна помітити, що зорі з'єднані ланцюжками [4]. Це також свідчить про непорушний закон космосу. Що ж стосується кельтських народних творів, мова символів, якою послуговуються їх герої, дуже різнобарвні та загадкові. Вивчаючи баладу "Тем Лін", версії якої у різні часи були вивчені, занотовані та адаптовані Робертом Бернсом та Вальтером Скоттом, варто пам'ятати, що всі вони були створені багато сторіч тому, і тому, безперечно, дослідники шотландського фольклорного доробку, поети та письменники, зіштовхнулися із величезним шаром символіки, яка може бути інтерпретована по-різному, залежно від нашого індивідуального світосприйняття. У той же час можна із впевненістю сказати, що їх утаємничений зміст залишився б за межами нашого розуміння, якби ми раптом вирішили дослідити старовинні манускрипти. У найсучасніших версіях балади зустрічається мотив збирання троянд дівчиною Дженнет, що покохала напівлюдину- напівельфа Тема Ліна, що перебував у казковому полоні у Королеви Ельфів. З прадавніх часів у кельтській міфології фея була володаркою лісу й вирізнялася примхливим характером. Вона є прямим аналогом слов'янської Баби-Яги, яка є хазяйкою лісу і тварин, і поєднує ці свої обов'язки із охороною входу до країни мертвих та до інших, паралельних світів. Троянда у кельтській системі світосприйняття – це культова рослина. Згідно із легендами їх особливо шанували феї. Мабуть, така любов до цієї рослини пояснюється ще й тим, що у несприятливому шотландському кліматі вони майже не росли. Оскільки троянда у шотландських краях – це велика рідкість, примхлива уява старовинних бардів надала їй статусу домівки для найбільш шанованих фей. У декількох варіантах цієї балади молода дівчина іде до лісу і зриває троянду – заборонену квітку. Зробивши це, вона не лише, не здогадуючись, потрапляє у світ тасмниць та чарів, вона глибоко ображає чарівний народ, плюндруючи їхні домівки. Якщо ми подивимось на цю ситуацію очима Тема Ліна, то можемо припустити, що Дженнет, не відаючи цього, натякнула йому на те, що вона хотіла кохатися з ним. Крім того, оскільки дія деяких версій балад відбувається у ранньому середньовіччі, не

можна відкидати власне християнський значеннєвий аспект [5]. Як згадувалося вище, у християнській міфології, особливо у католицькому варіанті, троянда асоціювалася із Дівою Марією, і таким чином головна героїня демонструє своє чисте кохання. Отже, ми знов приходимо до цікавого висновку про неоднозначність трактування такого розповсюдженого символу у загальноєвропейській традиції.

Фольклор та історія є взаємодоповнюючими: якщо історія розповідає нам, що саме стало передумовою становлення менталітету та культури сучасного світу, то народна творчість забезпечує емоційно-психологічне тло. Якщо ж вдається проаналізувати систему символів, які функціонують у фольклорних пам'ятках, ми отримуємо чітке "обличчя" тих епох, що передували становленню не лише країн, культуру яких ми вивчаємо, а й всього європейського культурного простору.

1. Пропп В.Я. Поэтика фольклора / В.Я. Пропп /Собрание трудов. – М. : Лабиринт, 1998. – 326 с.

2. Символіка в українській міфології: наукові ресурси Інтернету – фольклор та література : state Museum of Natural history, National Academy of Science of Ukraine, Lviv 2009 [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу. : <http://museum.lviv.net/pes-ua/block/cultural.php>

3. Українське життя у Севастополі : наукові ресурси Інтернету – фольклор та література [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу : http://ukrlife.org/main/evshan/symbol_t.htm

4. Українська вишивка : значення та тлумачення : форум – суспільство, народознавство " Українська вишивка : значення та тлумачення [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу : <http://forum.rc-svit.com/printMessage260915513.html>

5. Багратіон-Мухранська К.В. "Фольклорні джерела творчості Роберта Бернса та Вальтера Скотта у контексті антиномії історія-вигадка" : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.07 "Фольклористика" / Каріна Володимирівна Багратіон-Мухранська. – К., 2007. – 114 с.